

Snježana Kordić

Rec.: Björn Hansen, *Das slavische Modalauxiliar*, Sagner,
München 2001, ss. 452.

Knjiga *Das slavische Modalauxiliar* pruža sinkronijski i dijakronijski opis modalnih glagola u poljskom, ruskom, srpskohrvatskom i starocrkvenoslavenskom jeziku. Osnovne crte pristupa korištenog u njoj mogle bi se oslikati na sljedeći način: autor monografije prilazi modalnim glagolima na osnovi teorije gramatikaliziranja i promatra ih kao jezične jedinice koje zauzimaju mjesto na granici između tipičnih gramatičkih kategorija i leksičkih jedinica. Po uzoru na moskovsku semantičku školu J. D. Apresjana i I. A. Mel'čuka izrađuje leksikografske portrete značenja modalnih glagola u koje su uključena i sintaktička svojstva istraživanih riječi.

Monografija se sastoji od 15 poglavlja, zaključka, popisa literature i popisa slavenskih riječi koje se istražuju ili spominju u knjizi. Nakon kraćeg uvoda (1-5 str.), pruža se u poglavlju 2 (6-39 str.) uvid u dosadašnja istraživanja modalnosti općenito. Prikazuju se različite definicije modalnosti te poteškoće koje nastaju pri određivanju opsega te kategorije. Kao primjer različitih pristupa tom pitanju poslužili su radovi R. Grzegorzcykove, grupe nizozemskih autora okupljenih oko S. C. Dika i petrogradskih autora V. B. Kaseviča i V. S. Charkovskog. Budući da autora monografije posebno zanima izražavanje značenja 'moći', 'morati' i 'htjeti', nastavak poglavlja donosi uvid u različite pristupe toj temi: u logički, pragmatički i kognitivni pristup te u pristup A. Wierzbicke. Nakon toga tematiziraju se mogućnosti opisa značenja: daje se uvid u pristup moskovske semantičke škole J. D. Apresjana i I. A. Mel'čuka, u pristup A. Wierzbicke

i u mogućnosti formaliziranja opisa koje je razvio A. Wojtasiewicz. Na kraju poglavlja prelazi se na mogućnosti definiranja pojma modalni glagol. Tipološke studije ga određuju na osnovi sljedećih tipičnih svojstava: modalni glagoli čine zatvorenu klasu, nisu ni leksičke ni gramatičke jedinice, koriste se i kao punoznačni glagoli, često su defektivni glagoli, nosioci su svih morfoloških informacija predikata (lice, vrijeme itd.), pokazuju tendenciju da budu nenaglašeni, da kongruiraju sa subjektom, da stoje odvojeni od glavnog glagola, da imaju stalno utvrđeno mjesto u rečenici itd. Autor razlikuje dva shvaćanja u vezi s modalnim glagolima. Prema jednom radi se o odvojenoj kategoriji koja se jasno razlikuje od punoznačnih glagola. Na taj način najčešće se prilazi modalnim glagolima u engleskom, njemačkom i češkom jeziku te ih se promatra u okviru gramatike, a ne u okviru leksikona. Prema drugom shvaćanju modalni glagoli se kategorijalno ne razlikuju od punoznačnih glagola. Opisuju se kao defektivni glagoli koji su sintaktički nadređeni infinitivu. Takvo shvaćanje dominira u slavistici. Modalni glagoli se u skladu s tim promatraju kao dio leksikona i ne opisuju se zasebno u gramatikama. Autor monografije zastupa treće shvaćanje, prema kojem se modalni glagoli smatraju jezičnim jedinicama na granici između punoznačnog glagola i gramatičke oznake aspekta, vremena ili modalnosti.

Poglavlje 3 (40-53 str.) bavi se detaljnije pitanjem kako se praktično može opisati značenje modalnih glagola. U okviru toga prikazuju se osnovni principi leksikografske analize iz moskovske semantičke škole, kakvi su jednoznačnost, mali broj komponenata metajezika, adekvatnost i sl. Naredno poglavlje (54-81 str.) uvodi u temeljne komponente značenja 'moći' i 'morati'. U poglavlju 5 (82-108 str.) opisuje se struktura kategorije modalnih glagola. Polazeći od među- sobne uvjetovanosti forme i funkcije sastavlja se skup obilježja koja čine centar kategorije u raznim jezicima. Na osnovi toga se u sljedećim poglavljima izrađuju leksikografski portreti osnovnih modalnih glagola. Započinje se opisom modalnih glagola u suvremenom poljskom jeziku (113-166 str.). Opisom su obuhvaćeni *móc, można, niepodobna, nie sposób, potrafić, wolno, możliwy, mieć, musieć, na- leży, powinien, trzeba, nie potrzebować, wypada, chcieć, chcieć się, zechcieć, zamierzać*. Kod navedenih riječi analiziraju se ne samo njihova semantička nego i sintaktička i morfološka svojstva. Kad se pogleda struktura kategorije, upada u oči da poljski raspolaže s mnogo konkurentnih sredstava za izražavanje nužnosti, npr. *mieć, musieć, należy, (nie potrzebować), powinien, trzeba, (wypada)*. S druge strane, za izražavanje značenja 'moći' stoje mu na raspolaganju samo dva potpuno razvijena modalna glagola: *móc* i *można*. Poglavlje 8 (167-213 str.) posvećeno je opisu modalnih glagola u suvremenom ruskom jeziku. Analiziraju se riječi *можно, мочь, нельзя, возможный, возможно,*

dolxen, nado, sleduet, nadlexit, nuxnyj, prihodits/, pridets/, hotet'. U poglavlju 9 (214-245 str.) opisani su modalni glagoli srpskohrvatskog jezika: *moći, sm(j)eti, morati, trebati, valja, imati, ht(j)eti*. Prema istoj shemi se u poglavlju 10 (246-279 str.) analiziraju modalne riječi starocrkvenoslavenskog jezika.

U poglavlju 11 (280-286 str.) uspoređuju se rezultati opisa iz prethodnih poglavlja i utvrđuju sličnosti i razlike između istraživanih jezika. Time završava dio knjige koji se bavi sinkronijskim opisom. Naredna poglavlja (287-399 str.) bave se dijakronijskim razvojem kategorije modalnosti u poljskom i ruskom jeziku. U poglavlju 15 (400-434 str.) istražuju se opća svojstva razvojnog procesa tako da se traži odgovor na sljedeća pitanja: postoje li razvojni tokovi koji se ponavljaju, kako je organiziran semantički prostor modalnosti u istraživanim jezicima, koji elementi se gramatikaliziraju prije a koji kasnije, idu li razvojni procesi u jednom određenom smjeru. Nakon toga slijedi kratki zaključak (435-437 str.), kojim završava opis modalnih glagola u knjizi.

Uvid u monografiju Björna Hansena *Das slavische Modalauxiliar* pokazuje da je to dosad najpotpuniji opis modalnih glagola u tri slavenska jezika, koji obuhvaća i sinkroniju i dijakroniju semantičke, sintaktičke i morfološke razine istraživanih riječi. Rezultati opisa mogu se primijeniti u leksikografiji, gramatikografiji, učenju stranih jezika, a mogu poslužiti i kao obrazac za opis modalnih glagola u drugim slavenskim jezicima. Knjiga se stoga može preporučiti svima koji imaju dodira sa sastavljanjem rječnika ili gramatika, zatim onima koji podučavaju ili uče poljski, ruski ili srpskohrvatski jezik, lingvistima koji istražuju modalne glagole u raznim jezicima, kao i studentima lingvistike i drugima koji se zanimaju za modalne glagole i glagole općenito.